

סוגיה א: נשיאת משאות ביום טוב

*

רקע

אף על פי שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך, למדנו בשתי סוגיות [במשנת "אין משלחין ביום טוב" (יד:) ובסוגיית "אין סומא יוצא במקלו ואין יוצאין בכסא" (כה:)] שחכמים אסרו להוציא ביום טוב כדרך שמוציא ביום חול. סוגייתנו מצטרפת לסוגיות אלו ועוסקת בדיני נשיאת משאות ביום טוב.

מקורות

- א. כט:ל. "המביא כדי יין ממקום למקום... ולא אמרינן להו ולא מידי"
- ב. רש"י ד"ה דדרו בדוחקא
תוס' ד"ה המביא, דדרו, דמליא
רמב"ם הל' שביתת יום טוב פ"ה הל' א-ב
- ג. אור זרוע ח"ס סי' שנ"ט, "...כדרך חול אבל מביאה בידו"
- ד. שו"ע סי' תקי סע' ח-יא ומשנה ברורה [בעיקר: ס"ק כט-ל]

אור זרוע ח"ב סי' שנ"ט

המביא כדי יין ממקום למקום בתוך התחום או על ידי עירוב לא יביאם בסל ובקופה לתת שלש וארבע בתוך קופה וישאם דנראה כמעשה חול לשאת משאות אבל מביא הוא על כתיפו אחת או שתיים דמוכח דלצורך (מועד) יו"ט או לפניו בידו. פירש ריב"א דווקא ממקום למקום אבל מבית [לבית] בתוך העיר אין צריך לשנות ועוד פירש דבסל ובקופה אפי' אחת או שתיים אסור אלא על כתיפו או לפניו דרך שינוי מותר: מתני' וכן המוליך את התבן להיסק או לבהמה לא יפשיל את הקופה לאחוריו דגנאי יו"ט הוא דנראה כמתכוין למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק כדרך חול אבל מביאה בידו.

הסבר הסוגיה

"המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו".
[משנה כט:]

המשנה אוסרת להביא כדי יין ממקום למקום בסל ובקופה אלא רק על כתיפו או בידו. מפרש רש"י [ד"ה וכן המוליך את התבן] שנשיאה בדרך זו נראת כמכוון למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק, ואסרו חכמים לשאת משאות כדרך הנשיאה בחול.

בגמ' מובא שרבא התקין במחוזא לשנות מדרך הנשיאה ביום חול. מפרש רש"י [ד"ה דדרו בדוחקא] שחייבים לשנות את דרך הנשיאה ביום טוב מדרך הנשיאה בחול, ורבא התקין במקום שאפשר, לשנות לנשיאה קלה יותר, כדי שלא להרבות טורח ביום טוב.

הרמב"ם [פ"ה ה"ב] חולק על רש"י בפרשנות תקנת רבא ומפרש: "וכן משאות שדרכן לישא אותן במוט ישא אותן על גבו מאחוריו, ושדרכן לישא אותן מאחוריו ישא אותן על כתיפו, ושדרכן להנשא על הכתף ישא אותן בידו לפניו". לדעת הרמב"ם תקנתו של רבא אינה למעט בטורח, אלא לשנות כדי שמשאו לא יראה כמשא הסבלים ביום חול, אפילו כשמרבה בטורח [כך עולה גם מתוס' ד"ה דדרו].

לפי הסבר הרמב"ם דינו של רבא תואם לדין המשנה, ששניהם מכבידים במשא כדי שלא ישא כדרך חול. להסברו המשנה נתנה הנחייה כללית, ורבא הרחיב את הנחייה המשנה על כל סוגי נשיאת משאות.

לפי הסבר רש"י דינו של רבא, למעט בטרחה, קשה, שהרי אינו תואם את דין המשנה הדורשת לשנות מדרך הנשיאה ביום חול, אף שמרבה בטורח. נראה לפרש שלדעתו המשנה ורבא מדברים על שני מקרים שונים. המשנה עוסקת בנשיאה הדומה לנשיאה של סבלים, וחכמים אסרו אותה לגמרי משום עובדא דחול. רבא עוסק בשאר נשיאות, שגם בהם צריך לשנות, ועדיף לשנות לנשיאה שיש בה פחות עומס פיזי.

את דין המשנה האוסרת נשיאת כדי יין ממקום למקום בסל וקופה ניתן להבין בשתי דרכים:

א. דין בהוצאה מרשות לרשות. התורה התירה הוצאה מרשות לרשות ביום טוב, וחכמים אסרו להוציא כדרך הוצאה ביום חול.

ב. האיסור אינו דין בהוצאה מרשות לרשות, אלא דין עובדין דחול.

רש"י [ד"ה המביא ממקום למקום] מפרש: "המביא ממקום למקום בתוך התחום או על ידי עירוב", משמע מפירושו שדין המשנה בהוצאה מחוץ לעיר בלבד. דין זה מפורש באור זרוע [ח"ב סי' שנט] המביא את ריב"א המפרש: "דווקא ממקום למקום אבל מבית [לביית] בתוך העיר אין צריך לשנות". משמע מדבריהם שהאיסור אינו קשור להוצאה מרשות לרשות, שהרי רשות הרבים יש גם בתוך העיר, אלא לעובדין דחול, ועובדין דחול קיים רק בהוצאה מחוץ לעיר [לפי הבנה זו ניתן לפרש שדינו של רבא אינו סותר את המשנה כיוון שהמשנה עוסקת בנשיאת משאות מחוץ לעיר, ורבא עוסק בנשיאת משאות בעיר].

הרמב"ם [פ"ה ה"א] פוסק: "אף על פי שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחול אלא צריך לשנות", משמע מדבריו שדין נשיאת משאות דין בהוצאה מרשות לרשות.

לפי שיטת הרמב"ם דין נשיאת משאות נאמר רק בנושא משאות ברשות הרבים, אבל בחצרות ומבואות מותר לשאת משאות כדרך הנשיאה ביום חול. רש"י מצמצם את האיסור לנשיאת משאות מחוץ לעיר בלבד. ניתן ללכת בשיטת רש"י, שאיסור נשיאת משאות אינו

קשור להוצאה מרשות לרשות, ולהרחיב את האיסור לכל מקום שיש בו רבים, או אפילו לחצרות ומבואות.

סיכום

ניתן להבין את איסור נשיאת משאות באחת משתי דרכים:

א. איסור הוצאה מרשות לרשות מדרבנן.

ב. איסור עובדין דחול.

לפי הדרך הראשונה, איסור הוצאת משאות תלוי בגדרי מלאכת הוצאה בשבת. לפי הדרך השנייה אין קשר בין איסור נשיאת משאות לאיסור הוצאה מרשות לרשות בשבת.

נחלקו הראשונים בהבנת דינו של רבא. רש"י מפרש שהוא תיקן לשנות נשיאתו לנשיאה קלה יותר, והרמב"ם מפרש שתיקן לשאת בדרך פחות נוחה כדי שלא יראה כדרך נשיאה ביום חול.

הלכה

השו"ע [סי' תקי סע' ח-ט] פוסק את דין המשנה שאסור לשאת משאות גדולות כדרך שנושא בחול אלא צריך לשנות. הוא פוסק את דינו של רבא כהבנת הרמב"ם. הרמ"א מצמצם את האיסור למבואות ששכיחי שם רבים, אבל מתיר לשאת משאות מבית לבית באותו חצר.